

PAPER DETAILS

TITLE: AKA GÜNDÜZ'ÜN KALEMINDEN FUHUSA SÜRÜKLENEN KADINLAR

AUTHORS: Alev SINAR UGURLU

PAGES: 11-30

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/236000>

AKA GÜNDÜZ'ÜN KALEMİNDEN FUHUŞA SÜRÜKLENEN KADINLAR

*Alev SİNAR UĞURLU**

ÖZET

Fuhuş batağına düşen ya da düşmek üzere olan kadına el uzatıp onu kurtarmak gerektiğini edebiyatımızda ilk defa Ahmet Midhat Efendi Mihnethan ve Henüz On Yedi Yaşında adlı romanlarında ele almıştır. Bu meseleyi işleyen ilk çarpıcı örnekler arasında Abdülhak Hamid Tarhan'a ait olan Bir Sefilenin Hasbıhali, Tevfik Fikret'in "Nesrin" adlı manzum hikâyesi ve Halit Ziya'nın Sefile adlı romanı yer alır. Bu yazarlarla birlikte edebiyatımızda, toplumun ön yargı ile yaklaşp dışladığı, ahlâki açıdan yargıladığı, bu yargılamanın sonucunda da genellikle mahkûm ettiği düşmüş kadına farklı bir gözle bakılmaya başlanır. Acıma duygusu ön plana geçer. Mutlak kurallara bağlı ahlâk anlayışının dışına çıkılır, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ifadesiyle "insanî ahlâk" harekete geçer. Bu kadınları düşüren sebepler üzerinde düşünmek, bu sebepleri ortadan kaldırmak, onların dertlerini paylaşmak ve düşmek üzere ya da düşmüş kadını topluma kazandırmak gerektiği mesajı ile konu farklı bir bakış açısından edebiyata yansımaya başlar. Gerek Batı edebiyatının gerekse yazarların kendi hayat tecrübelerinin etkisiyle düşmüş kadına acıma Türk edebiyatına yeni bir tem olarak girer. Bu tem Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda sosyal bir duyarlılığa dönüşür. Fuhuş batağı içine saplanmış kadının iç dünyası, çevresi ile ilişkisi, kötü yola düşmede ailevi ve sosyal sebepler, bu durumun birey ve toplum üzerinde etkisi ve çıkış yolları Türk yazarlarının işlediği konulardan biri haline gelir. Yazarlarımız içinde bu sosyal yarayı en geniş şekilde ele alan Aka Gündüz'dür. Aka Gündüz Türkiye'de sosyoloji araştırmalarının sınırlı olduğu bir dönemde meseleyi sosyal boyutu ile ele almış, nedenler ve sonuçları roman vasıtası ile yansıtmış ve yine roman çerçevesi içinde çözüme yönelik öneriler getirmiştir.

Aka Gündüz'ün romanlarında fuhuşa sürüklenen kadınlar dikkat çekici yoğunluktadır. Bu kadınların büyük kısmı, yaşadıkları devre göre eğitilirdiler, saygın ailelere mensupturlar. Ancak çeşitli sebeplerle ailelerinden uzaklaşmışlardır.

* Prof.Dr., Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Hayat tecrübeleri hiç yoktur. Saflıklarının ve tecrübesizliklerinin kurbanı olurlar. Kimi tecavüze uğrar; kimi evlenme vaadi ile kandırılır; kimi bir aile bireyinin, kimi dost zannedip en fazla güvendiği kişinin ihanetine uğrar; kimi kadın tacirlerinin tuzağına düşer... Düşme sebepleri farklıdır ama bu kadınların hepsi aile korumasından, özellikle öz anne ilgi ve korumasından mahrumdurlar. Hepsi toplum tarafından dışlanmıştır. Tek başınadırlar. Sokakta, barda, randevuevinde veya ahlâkî açıdan yozlaşmış salonlarda sömürülürler. Hakaret ve şiddet görürler. Katlanmak zorunda bırakıldıkları sefil hayat içinde yüreklerindeki temizliği korurlar. Bu kadınları görülen manzaraya göre değerlendirmemek gerektiğine inanan yazar özellikle düşme sebepleri üzerinde durur. Onlara elbette acımak lâzım geldiğini ancak kucak açmanın tek gerekçesinin acıma duygusu olmaması gerektiğini, böyle bir yaklaşımın gurur kırıcı olduğunu ifade eder. Aka Gündüz'ün asıl istediği, kurtarmaya yönelik çözüm yolları bulmaktır. Romanlarında yer yer cumhuriyetin temel prensiplerini içine sindirmiş ve sosyal duyarlılığı olan kahramanların bireysel çabaları ile tehlikede olan kadınların bazılarını kurtarır. Ancak aile dışındaki bireylerden gelen çabaların yetersiz olduğunu bilen yazar, önce aile himayesini şart koşar. Aile himayesinin olmadığı yerde devlet himayesinin zorunlu olduğunu anlatmaya çalışır. Fuhuşla mücadelede okuyucuyu ikaz etmenin yanı sıra konuya yetkililerin dikkatini çekmek ister. Türkiye'de ilk kez roman sınırları içinde kadın sığınma evlerinin gerekliliği üzerinde durur ve bugünkü işleyişinden çok farklı bir kadın sığınma evi projesi sunar.

Anahtar Sözcükler: Edebiyat, Düşmüş kadın, Aka Gündüz, Acıma, İnsani ahlâk, Kadın Sığınma Evi.

ABSTRACT

Women Driven To Prostitution By The Pen of Aka Gündüz

The necessity of coming to the aid of and saving the woman who has fallen or is about to fall in the trap of prostitution was first dealt with in our literature in the novels by Ahmet Midhat Efendi entitled *Mihnetkeşan* and *Henüz On Yedi Yaşında*. Among the first impressive examples treating this issue are included "Bir Sefilenin Hasbıhali" belonging to Abdülhak Hamid Tarhan, the story by Tevfik Fikret written in verse and entitled "Nesrin" and Halit Ziya's novel entitled *Sefile*. Thanks to these authors, the society, approaching with prejudice and excluding, judging morally, and generally condemning as a result of this judgment, has started to view the fallen woman differently. The feeling of compassion for these women becomes a matter of primary importance. People come out of the moral understanding based on absolute rules, and with the words by Ahmet Hamdi Tanpınar, "humane morals" begin to act. Through thinking over reasons why those women have fallen, removing those reasons, sharing their problems and the message of the necessity of reintegrating the woman, who is about to fall or has fallen, the issue starts to be reflected into literature from a different point of view. Under the effects of both the Western literature and authors' own life experiences, the feeling of compassion for the fallen woman enters the Turkish literature as a new

theme. This theme turns into a social awareness in the Republican Period Turkish Literature. The inner world of the woman who has fallen in the trap of prostitution, her relationship with her surrounding, familial and social reasons for becoming a prostitute, the effect of this situation on the individual and the society and solutions become one of the themes which Turkish writers discuss. Among our writers, it is Aka Gündüz who deals with this social trauma in the broadest sense. Aka Gündüz dealt with the issue together with its social dimension in a period when sociology studies were limited in Turkey, reflected causes and effects through the novel and again proposed solutions within the frame of the novel.

In Aka Gündüz's novels, women who are driven to prostitution are strikingly many in number. Great majority of these women are educated compared to period in which they live and members of respected families. However, for various reasons, they have grown distant from their families. They have no life experiences. They become victims of their innocence and lack of experience. Some are raped; some are deceived with a promise of marriage; some are betrayed by a family member, some by a most confident friend; some fall in the trap of pimps... Reasons for falling are different, but all of those women are deprived of family protection, particularly the care and protection of their own mothers. All of them are excluded from the society. They are alone. They are exploited in the street, bar, brothel or saloons which have become morally decadent. They are insulted and exposed to violence. They maintain the purity in their hearts in the miserable life which they are obliged to bear. The writer believing that those women should not be evaluated according to appearance dwells especially upon reasons for falling. He expresses that it is certainly necessary to feel compassion for them, but the only reason for taking them in should not be the feeling of compassion and such an approach is pride-hurting. Aka Gündüz's actual desire is to find out solutions towards saving them. In his novels, from time to time, with individual efforts of heroes having internalized the fundamental principles of the republic and having social awareness, he saves some of the women who are in danger. However, the writer, knowing that efforts of individuals other than family members fall short of helping those women, lays family protection down as a first condition. He tries to convince people of the fact that where there is no family protection, government protection is a necessity. Besides warning the reader about fighting against prostitution, he desires to call authorities' attention to the issue. For the first time in Turkey, he dwells upon the necessity of women's shelters within the boundaries of the novel and he presents a women's shelter project whose function is very different from that of today's women's shelters.

Key Words: Literature, Women driven to prostitution, Aka Gündüz, Compassion, humane morals, Women's shelters.

Fuğuş batağına dūşen ya da dūşmek üzere olan kadına el uzatıp onu kurtarmak gerektiğini edebiyatımızda ilk defa Ahmet Midhat Efendi dile getirmiştir. Ahmet Midhat Efendi *Mihnetkeşan* (1871) adlı eserinde henüz kötü yola dūşmemiş ancak dūşmek üzere olan Müslüman bir genç kızın karşısına ona merhametle yaklaşan bir erkek çıkarır ve evlenme yolu ile genç kızı kurtarır. *Henüz On Yedi Yaşında* (1881) adlı romanında da batağı tamamen saplanmış bir Rum kızının durumuna acıyan ve yazara çok benzeyen Müslüman bir Türk erkeğı bu kızı himaye eder ve onu kendi dininden- Hristiyan- bir delikanlı ile evlendirerek temiz bir hayatın içine yerleştirir. Bu meseleyi ele alan ilk çarpıcı örnekler arasında Abdülhak Hamid'e ait olan *Bir Sefilenin Hasbıhali* (1886), Tefik Fikret'in "Nesrin" adlı manzum hikâyesi ve Halit Ziya'nın *Sefile* (1887) adlı romanı yer alır. Bu yazarlarla birlikte toplumun ön yargı ile yaklaşp dışladığı, ahlâkî açıdan yargıladığı, bu yargılamının sonucunda da genellikle mahkûm ettiğı dūşmüş kadına farklı bir gözle bakılmaya başlanır. Acıma duygusu ön plana geçer. Mutlak kurallara bağı ahlâk anlayışının dışına çıkılır, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ifadesiyle "insanî ahlâk" (Tanpınar 1976: 290) harekete geçer. Bu kadınları dūşüren sebepler üzerinde düşünmek, bu sebepleri ortadan kaldırmak, onların dertlerini paylaşmak ve dūşmek üzere ya da dūşmüş kadını topluma kazandırmak gerektiğı mesajı ile konu farklı bir bakış açısından edebiyata yansımaya başlar. Gerek Batı edebiyatının¹ gerekse yazarların kendi hayat tecrübelerinin etkisiyle² dūşmüş kadına acıma Türk edebiyatına yeni bir tem olarak girer. Bu tem Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda sosyal bir duyarlılığa dönüşür. Fuğuş batağı içine saplanmış kadının iç dünyası, çevresi ile ilişkisi, kötü yola dūşmede ailevi ve sosyal sebepler, bu durumun birey ve toplum üzerinde etkisi ve çıkış yolları Türk yazarlarının işlediğı konulardan biri haline gelir. Yazarlarımız içinde bu sosyal yarayı en geniş şekilde ele alan Aka Gündüzdür³. Aka Gündüz Türkiye'de sosyoloji araştırmalarının sınırlı olduğı bir dönemde meseleyi sosyal boyutu ile ele almış, nedenler ve sonuçları roman vasıtası ile yansıtmış ve yine roman çerçevesi içinde çözüme yönelik öneriler getirmiştir.

¹ Romantizmin ve Victor Hugo'nun etkisi bir hayli fazladır.

² Örnek olarak Ahmet Midhat Efendi, Müslüman olunca Hafize Melek adını alan ikinci eşini fuğuş batağından çıkararak kurtarmıştır.

³ Aka Gündüz'ün romanlarında sosyal meseleler ve kadın hakkında bkz. Abide Doğan, *Aka Gündüz'ün Romanlarında Sosyal Meseleler*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1985 (yayınlanmamış yüksek lisans tezi); Abide Doğan, *Aka Gündüz*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, Alev Sınar, *Aka Gündüz'ün Romanlarında Kadın*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2007; Mehmet Güneş, *Sosyal Meseleler Karşısında Aka Gündüz*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2011

Aka Gündüz'ün romanlarında fuhşa sürüklenen kadınlar⁴ dikkat çekici yoğunluktadır ve genellikle aslî kahramanırlar. Bu kadınların büyük kısmı, yaşadıkları devre göre eğitimidirler, saygın ailelere mensupturlar. Ancak çeşitli sebeplerle ailelerinden uzaklaşmışlardır. Hayat tecrübeleri hiç yoktur. Kolay kandırılırlar. Safliklarının ve tecrübesizliklerinin kurbanı olurlar. Kimi tecavüze uğrar; kimi evlenme vaadi ile kandırılır; kimi bir aile bireyinin, kimi dost zannedip en fazla güvendiği kişinin ihanetine uğrar; kimi kadın tacirlerinin tuzağına düşer... Düşme sebepleri farklıdır ama bu kadınların hepsi aile korumasından, özellikle öz anne ilgi ve korumasından mahrumdurlar. Hepsi toplum tarafından dışlanmıştır. Tek başınadırlar. Sokakta, barda, randevuevinde veya ahlâkî açıdan yozlaşmış salonlarda sömürülürler. Hakaret ve şiddet görürler. Katlanmak zorunda bırakıldıkları sefil hayat içinde yüreklerindeki temizliği korurlar. Bu kadınları görülen manzaraya göre değerlendirmemek gerektiğine inanan yazar özellikle düşme sebepleri üzerinde durur. Onlara elbette acımak lâzım geldiğini ancak kucak açmanın tek gerekçesinin acıma duygusu olmaması gerektiğini, böyle bir yaklaşımın gurur kırıcı olduğunu ifade eder⁵. Aka Gündüz'ün asıl istediği, kurtarmaya yönelik çözüm yolları bulmaktır. Romanlarında yer yer doktor, avukat, hâkim, gazeteci gibi cumhuriyetin temel prensiplerini içine sindirmiş ve sosyal duyarlılığı olan kahramanların bireysel çabaları ile tehlikede olan kadınların bazılarını kurtarır. Ancak aile dışındaki bireylerden gelen çabaların yetersiz olduğunu bilen yazar, önce aile himayesini şart koşar. Aile himayesinin olmadığı yerde devlet himayesinin zorunlu olduğunu anlatmaya çalışır. Fuhuşla mücadelede okuyucuyu ikaz etmenin yanı sıra konuya yetkililerin dikkatini çekmek ister.

I- KADINI FUHUŞ BATAĞINA DÜŞÜREN SEBEPLER

Namusun yıkılmasını bütün hayatın yıkılmasıyla eş tutan Aka Gündüz'ün kadını düşüren sebepler üzerinde ilk olarak durduğu romanı *Bu Toprağın Kızları*'dır (1927).

Bu romandaki dört kadın kahraman da anne rehberliği ve himayesinden yoksundurlar. "Sokak kızı" Masume 17 yaşındadır. Şehit düşmüş bir babanın kızı olan Masume annesini de kaybedince abla ve eniştesinin yanına sığınır. 25 yaşındaki "salon kızı" Fahriye boşanmış bir

⁴ Aka Gündüz'ün bazı kadın kahramanları da fuhşa sürüklenmek istenirken kurtulurlar. *Çapraz Delikanlı*'daki Faika (Aykız), *Bir Şoförün Gizli Defteri*'ndeki Erol'un arkadaşının kız kardeşi, *Sansaros*'taki Emine, *Bir Kızın Masalı*'ndaki İlki bu açıdan şanslı kadınlardır.

⁵ "İyi veya kötü, güzel yahut çirkin bütün kadınlar acınmak ister görünürler de, acınmağa tahammül edemezler. Bir kadının izzetinefsi, ona acıdiklarını hissettiği dakikada parçalanır." (Bu Toprağın Kızları, s. 85)

anne babanın çocuğudur. Bebekken annesi onu zengin bir aileye evlâtlık olarak vermiştir. 23 yaşındaki “kendi kendisinin kızı” Sârâ, üst düzey bir devlet adamının torunudur. Bebekken dedesi ve babasını kaybetmiş, annesi tarafından terk edilmiş, kendisine kalan mirası halasına kaptırmış, halasının yanında bir besleme gibi büyümüştür. 30- 35 yaşlarındaki “bu toprağın kızı” Nazlı, Beşiktaş’taki küçük bir konakta maddî açıdan sıkıntı çekmeyen bir kaymakam kızı olarak dünyaya gelmiştir.

Bu kadın kahramanlar iyi eğitilmişlerdir. Masume kolejde okumuştur. Fahriye iyi derecede Fransızca ve İngilizce bilir. Rıza Tevfik ve Tevfik Fikret’ten özel dersler alır. Sârâ zengin arkadaşlarının ödevlerini yaparak kazandığı para ile okur. Fransızca bilen Nazlı, kolej mezunudur. İçlerinde Sârâ en baştan itibaren para sıkıntısı içindedir. Ama parasızlık diğerlerinde olmadığı gibi onda da düşme sebebi değildir. Bu kızlar kendilerini koruyacak bir aileden uzak kalmışlardır. Masume gönlünü kaptırdığı delikanlı tarafından evlenme vaadi ile kandırılıp bekâretini kaybedince hem bu delikanlının ailesi hem de kendi ailesi tarafından “aşüftelikle” suçlanarak reddedilir. Sokağa atılır. Fahriye’nin şanssızlığı onu evlat edinen kadının ahlâkî açıdan bozuk olmasıdır. I. Dünya Savaşı sırasında kızı yabancı subayların ziyaret ettiği salon hayatı içinde fuhşa sürükler. Yetim ve öksüz Sârâ tek başına hayat mücadelesi verir, iki şanssız evlilik yaşar, iş hayatında tacize, en güvendiği dostunun evinde tecavüze uğrar. Nazlı da tecavüze uğrayınca ailesi tarafından reddedilir. Kendisine tecavüz eden nüfuzlu şahsı öldürme teşebbüsünde bulununca kötü kadın damgası yer. İstanbul’dan sürülür.

Bu dört hikâyenin ortak noktası, kandırılmak, taciz ve tecavüze uğramak ve aile himayesini kaybetmektir. Kızlar ya tatlı sözlerle, ya evlenme vaadiyle, ya içki veya uyuşturucu madde verilerek, bunlardan hiçbiri işe yaramazsa nikâh yoluyla kandırılırlar.

Tank Tango (1928) adlı romanın kahramanı paşa kızı Bihter de iyi eğitim almıştır. Fransızca ve İngilizce bilir. Önce annesinin ölümü, ardından paşa babasının gözden düşmesi, buna bağlı maddi sıkıntılar ve babasının da ölümü Bihter’in fuhuş batağına saplanmasının ön hazırlığı olur. Babanın ölümü üzerine Bihter’e “zamane zenginlerinden biri insaniyet namına” sahip çıkar, bir süre için evini açar ve sonunda tecavüz eder, sokağa atar. Bihter, sokaklarda, viranelerde kendisiyle aynı kaderi paylaşanlarla düşüp kalkmaya başlar. İçkiye alıştır, esrar kullanır. Dayak yer. Tacize uğrar.

Aka Gündüz’ün fuhuşa sürüklenen kadın kahramanlarından bir diğeri *Hicran* (1928) romanındaki Fatma Hicran’dır. Sultanî mezunu Hicran, baba otoritesinin bütün kontrolü elinde tuttuğu bir ailede yetişmiş ve baba baskısı neticesinde yaşı kendisinden büyük biriyle evlendirilmiştir. Babası da kocası da erkek egemenliğine inanmış, kadının duygu ve düşüncelerini

önemsemeyen ve kadının daima erkeğe itaat etmesi gerektiğini savunan zihniyeti temsil ederler. Fatma Hicran'a bir eşya gözüyle bakar ve değer vermezler. Bu durum karşısında Fatma Hicran'ın yapılan muameleye katlanmaktan başka çaresi yoktur. Kocasının iş seyahati nedeniyle evde olmadığı bir sırada Fatma'nın felâketi hazırlanır. Kocanın yokluğunda genç karısına göz kulak olmasını istediği şahıs Fatma'ya hayatı zehir eden üçüncü erkek olur. Fatma eski bir mangaldan etrafa yayılan odun kokusu içinde bu şahsın saldırısına uğrar. O günden sonra burnuna gelen her odun kokusunda uğradığı felâketi tekrar yaşar. Önce “*odun adam*” olan babasının ve kocasının sebep olduğu ruhî buhran ardından da odun kokusu içinde yaşadığı korkunç dakikalar Fatma'yı Hicran'a dönüştüren yolun başlangıcıdır. Fatma'nın başına gelen bu felâket kocasının onu boşayarak sokağa atmasına sebep olur. Boşanma erkeğin “*üç talâk ile boşadım*” sözü ile gerçekleşir. Yani Fatma kadına hiçbir hukukî hak tanımayan dinî nikâhla evlenmiştir. Fatma'yı eşya olarak gören üçüncü isim, ona tecavüz eden şahıstır. Bu şahıs, Fatma'yı fuhuş yapmaya zorlar. Fuhşa kumar ve içki eklenir. Fatma kazandığı parayı ona bu âlemde “hamilik” yapanlara yedirir. Eline geçen paranın tamamını vermediği zaman bayılıncaya kadar dayak yer. Üstüne bıçakla yürünür. Hakaret işitir. Sonunda bir yolunu bulup kaçar. Yazar onun karşısına maddî durumu iyi olan, temiz kalpli bir erkek çıkarır. Fatma, bu adamı sevmemiştir ama bir sığınağa ihtiyacı olduğu için onun evine yerleşir. Sokaklardan, fuhuştan, dayaktan kurtulmuştur ancak bu sefer de bu zengin şahsın ailesi birdenbire ortaya çıkan bu şüpheli kadına tepki verir. Evlenmelerini engellerler. Ne Fatma ne de bu erkek toplumun kaideci ahlâk anlayışına karşı koyabilecek güçtedirler. Yaşadığı kısa süreli kirli mazi aile kurmasına engel olur. Düşene kucak açmak yerine tekme atanlar ve bunu fazilet adına yaptığını söyleyenlerin de Fatma'nın Hicran'a dönüşmesinde büyük payı vardır. Aka Gündüz toplumun, bataklıktan kurtulmak isteyen bütün kadınlara destek olması gerektiğine inanır. Bu kadınları toplum dışına atmak, toplumun huzurunu ve dengesini daha fazla bozmak, ahlâkî yozlaşmayı körüklemek demektir. Kurtulmak isteyen Fatma Hicran bu sefer de toplumdan darbe yemiştir. Fatma namusuyla çalışıp para kazanmayı da dener. Bir gazetede gördüğü iş ilânına başvurur. Kâtibe olarak işe alındığını zanneden Fatma yine bir fuhuş batağına düşer. İlândaki adıyla Prenses Şekibe, Fatma'ya tanıttığı adıyla Enfes, Fatma'nın Hicran olma sürecini tamamlayan şahıs olur. Fatma sokaklarda fuhuş yaparken Hicran “yüksek tabakanın fuhuş ve zevk sahnesi” aktrislerinden biri olur. Yazarın Fatma için seçtiği takma ismin Hicran olması son derece anlamlı ve romanda savunulan aile ve toplumun sorumluluğunu yerine getiremediği suçlamasına bir göndermedir. Hicran kelimesi “bir yerden veya bir kimseden ayrılık”(TDK 1 1988: 643) anlamını taşır. Fatma önce mutlu bir yuvanın sadık eşi olabilme hayalinden ayrılır, ailesinden ayrılır, ardından toplumun dışladığı bir kadın

haline gelir. O aile ve toplum hayatından ayrılarak, Fatma kimliğinden uzaklaşmış, hicran, yani hayallerinden-ailesinden-arkadaş çevresinden-sosyal hayattan ayrılış onun için bir kader olmuştur.

Aka Gündüz'ün fuhuş batağına düşen talihsiz bir kadın kahramanı da *Ben Öldürmedim Kokain*'in (1933) İdil'idir. Annesi, babasını onun yakın bir arkadaşıyla aldatmış, baba durumu öğrenince geçirdiği ruhî buhran ile bir intikam planı hazırlamıştır. Bu plana göre önce küçük İdil'i evden uzaklaştırır sonra da karısı ve aşığını içkilerine karıştırdığı uyuşturucu hapla sersemletir ve evi yakar. Bu yangında herkes onun da öldüğünü zanneder. İdil öksüz ve yetim bir kız olarak akrabaları Nurinisa Hanım'ın yanında yetişir. Teyze dediği Nurinisa Hanım onu yabancı okullarda okutur. Genç kızlığa adım attığı andan itibaren de “nişanlı adayları” adı altında onu farklı farklı erkeklerle tanıştırır ya da dinî nikâh maskesiyle bir hafta kadar süren evlilikler yaptırarak kızın üzerinden para kazanır. Nişanlılık ve evlilik maskeleri altında fuhşa zorlanan İdil ne kadar çabalarsa çabalasın hayatının seyrini değiştiremeyince fuhuş aleni olarak yapmaya karar verir. İstanbul'un Osmanbey semtindeki bir evin salonunda kibar müşterileri kabul etmeye başlar. Sonunda uluslararası kadın ticareti yapanların tuzağına düşer.

Aka Gündüz'ün Nemide Ali ile birlikte yazdığı *Üç Kızın Hikâyesi* (1933) isimli romanda da bir genç kıızı fuhşa düşüren sebepler irdelenmiştir. Filik adlı kahraman romanda düşüşünün sebepleri üzerinde etraflı olarak durulan genç kız örneğidir. O da *Hicran* romanındaki Fatma Hicran gibi baskıcı bir anne babanın duyguları yok farz edilen çocuğu olarak büyümüştür. Ev çevresinde sunulan kapalı hayat ile okul vasıtasıyla tanıdığı sosyal hayatın birbirinden ne kadar farklı olduğunu görmesi genç kızlığa adım attığı dönemin onda uyandırdığı arzularla birleşince Filik iç dünyasında sarsıntı yaşar. Anne ve babasının baskısına açıkça karşı çıkması mümkün olmadığı için bu baskıya dolaylı yoldan başkaldırır. Bu dolaylı başkaldırışında ona yardım eden şahıs, sınıf arkadaşı Betigül olur. Annesinin öğretmesi gereken her şeyi kendisi gibi hayat tecrübesi olmayan bir akranından öğrenmesi Filik'in yaşamındaki ilk büyük hatadır. Filik doğru ile yanlış ayırt edemeyecek bir yaşta, henüz lise öğrencisi iken birey olarak kabul edilmediği evinden dış dünyaya açılır. Anne ve babasının cahilliğinden istifade ederek onları kandırmaya başlar. Ders çalışma bahanesi ile çıktığı evden özlemini çektiği sokaklara atar kendini. Ardından da Betigül'ün tanıttığı sahte dünyaya hisleri ile sürüklenmeye başlar. Betigül'ün yardımı ile annesini kandırarak gizlice sinemaya gider, erkeklerle tanışır, mektuplaşır, görüşür. Filik kendisini kıskanan arkadaşı Betigül'ün kurduğu tuzağa düşer. Onun ihbarı ile bir erkek arkadaşıyla buluştuğu sırada annesine yakalanır. Tenha bir çayırda kızının bir erkekle konuştuğunu gören ve yazarın dünya görüşü üzerinde etraflıca durduğu anne kıyametleri koparır. Kızının namusunu kaybettiğini komşularına ilân eder. Annenin

attığı dayak yetmezmiş gibi bir de baba Filik'i öldüresiye döver. Filik'in iki gün boyunca baygın kalmasına hiç önem verilmez, sadece bekâretini kaybedip kaybetmediği üzerinde durulur ve bekâret kontrolü yapması için ebe çağrılır. Filik, hayatta kalmasını bekâretine borçludur. Betigül'ün çocukça bir kıskançlık sebebiyle Filik'e kurduğu bu tuzak, Filik'in düşüşüne zemin hazırlar. Ailesi tarafından reddedilen 18 yaşındaki Filik sokaklardadır.

Aka Gündüz *Zekeriyya Sofrası* (1938) adını taşıyan romanında fuhşun bir başka ve çok ciddi bir boyutunu ele alır. Yazarın diğer eserlerindeki kadınlar yoksulluk, çaresizlik, aile himayesinden mahrumiyet gibi sebeplerle kötü yola düşmüşlerdir. Oysa bu romanın Dame de Sion mezununu, maddi açıdan hiçbir sıkıntısı olmayan, akli başında, milli duyguları kuvvetli, vatanına bağlı 22 yaşındaki kahramanı paşa kızı Dürrinisa beyaz kadın ticareti yapan uluslararası bir şebekenin eline düştüğü için kendini fuhuş batağında bulur. Onu bu şebekeye yem yapan ise sık sık görüştüğü komşusu Prenses Haneşkadır. Haneşka'nın davetiyle "Zekeriya Sofrası" adı ile düzenlenen toplantılara katılır. Bu toplantılardaki davetlilerin beyaz kadın ticareti yapan bir şebekenin üyeleri olduğunun farkında değildir. Annesi ölmüştür, hasta babasının durumu ağırdır. Komşuda düzenlenen bu toplantılara katılarak oyalanmak ister. Kendisini kontrol edip yol gösterecek bir annenin eksikliği, hemcinsinden zarar görebileceğini kestirememek, Dame de Sion gibi bir okuldan mezun olduğu halde 1918 Türkiye'sinde aldığı eğitimi kullanabileceği sosyal bir ortamın olmayışı gibi sebepler, bir zamanların nüfuzlu bir devlet adamının güzel, tahsilli ve ahlâkî değerler çerçevesinde yetiştirilmiş kızını farkında olmadan fuhuş batağına sürüklemiştir. "Zekeriyya Sofrası" adı ile düzenlenen toplantılar aslında fuhuş tuzağıdır. Tuzağa düşürülmek istenen genç kızlar, genç kadınlar, önce esrarengiz süsü verilmiş, sadece dilek tutulan toplantılara çağrılırlar. Gelecekte bekletinin ve pembe hayallerin en fazla olduğu yaşlardaki gençler için böyle toplantılara katılmanın ayrı bir cazibesi vardır. Bunu gayet iyi bilen, genç kızların zaaflarının ve tecrübesizliklerinin farkında olan kadın tacirleri onları bu şekilde yanlarına çekerler. Tuzağa bir kez düştükten sonra kurtulmak neredeyse imkânsızdır. Romanın kahramanı Dürrinisa tuzağa düşürülen talihsiz genç kızlardan biridir. Romandaki sosyal zaman çok önemlidir. Dürrinisa'nın hikâyesi ile Mondros Mütarekesinin imzalanmasının ardından İstanbul'da yaşanan medeniyet krizinin bir başka boyutu yansıtılır⁶. Dürrinisa maske düştükten sonra karşılaştığı Zekeriyya Sofrasında her türlü rezalete şahit olmakla kalmaz, rezaletin parçası haline

⁶ Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Sodome ve Gomore*, Peyami Safa'nın *Sözde Kızlar*, Selâhattin Enis'in *Zaniyeler*, Kemal Tahir'in *Esir Şehrin İnsanları* adlı romanlarında ortak olarak söz ettikleri işgal İstanbul'daki medeniyet krizi bu romanın da problemidir.

gelir. Ona zorla senet imzalatılır. Yurt dışına çıkarılıp yıllarca çalıştırılır. Yazar, Dürrinisa gibi şebekenin tuzağına düşen başka genç kızlardan da söz ederek kahramanının kaderinde tek başına olmadığına dikkat çeker. Bu kızları, özellikle de Dürrinisa'yı kadın simsarlarının eline düşüren acı hikâyede en çarpıcı nokta kızları tuzağa düşürenlerin öncelikle iyi niyetli birer dost kisvesiyle onlara yaklaşmaları, kızların himayesizliklerinden yararlanmaları ve onları içinden çıkılmaz noktaya getirdiklerinde yüzlerindeki maskeyi çıkarmalarıdır. Yazar en büyük tehlikenin en yakında bulunan, dost sanılan şahıslardan gelebileceğini göstererek genç kızları ikaz etmiştir.

Aka Gündüz'ün en olumsuz gözle baktığı düşmüş kadın kahramanı *Giderayak*'taki (1939) Melike'dir. Melike ya da çevresindekilerin ona hitap ettiği şekliyle Meli, II. Abdülhamid devri paşalarından birinin kızıdır. Üç evlilik yapmış, arkasından da sayısız gönül macerası yaşamıştır. Paralı erkeklerin metresi olmuş, onlardan dayak yemiştir. Onun kucaktan kucağa sürüklenme sebebi lüks hayat özlemidir. Yazarın bu kahramanı için seçtiği Melike adı “kadın hükümdar, padişah karısı” (TDK 2 1988: 1004) anlamına gelmektedir. O, adının taşıdığı anlam doğrultusunda bir sultan gibi yaşamak istemiş ve bu isteği onu uçuruma sürüklemiştir.

Melike gibi lüks hayat özlemi ile fuhşa saplanan bir başka kadın kahraman *Bir Şoförün Gizli Defteri*'ndeki (1943) Çiler'dir. Bozulmuş ve yozlaşmış toplum, mayası temiz olduğu halde aristokrat eğilimleri yüzünden Çiler'i de kendisine benzetir. Nüfuzlu bir devlet adamının kızıdır Çiler. Kendisine âşık olan şoför Erol'u küçümser. Onun duygularıyla eğlenir. Erol'u ve onun kız kardeşi Temiz'i hakir görerek ezmeye çalışır; babasının gücünü kullanıp kızın “eline bir vesika ver”mekle tehdit eder. Bu tehdit içinde geçen “vesika” sözcüğü anlamlıdır. Zira bu sözcük Çiler'in bundan sonraki hayatına işaret eder. Bir öfke anında babasının nüfuzuna güvenerek savurduğu bu tehdit Çiler'in kaderi olur. Çiler'in düşüşü, babasının ölümüyle başlar. Babasının ölümünden sonra Çiler, kalan parayı süs ve lüks dolu uydurma bir burjuva hayatı içinde bitirir. Yaşadığı sözde kibar hayatın kendisi için büyük tehlike olduğunu anlamaz. Türk milleti I. Dünya Savaşı, Mütareke ve Millî Mücadele içinde tarihinin en zor dönemlerini geçirirken, İstanbul'un büyük bölümü kan ağlarken Çiler, salon hayatının sahte debdebesini tercih eder. Paşa kızı Çiler önce “salon kızı” Çilek, ardından da “randevuevi kızı” haline gelir. Batağa saplanıp vesikalı bir fahişe haline geldiğinde ve üstelik frengi hastalığına yakalandığında Erol'dan yardım ister. Düşmüş bir kadının feryadına duyarsız kalmayan Erol, onu randevuevinden çıkarır. Tedavi ve geçinme masraflarını karşılar. Uzun bir tedaviden sonra iyileşen Çiler, çalışmak, hayatını kazanıp kirli mazisinden uzaklaşmak ister. Bu noktada yazar okuyucunun dikkatini bir başka acı

gerçeğe çeker. Toplumun daha önce vesika verdiği bir kadını yeniden içine alması çok zordur:

“Bu ebedî yalnızlığa hiçbir çare yok. Yahut kendime bir iş bulmak çaresi var. Muallim olmak istesem evrak-ı müsbite lâzım, kâtip olmak istesem tercüme-i hal isterler. Dikiş bilmem ki terzi olayım. Piyano dersi veremem, çünkü yalnız yaşayan bir genç ve meçhul kadını kimse evine sokmaz. Kuvvetim müsaade etse de bir gazinoya işçi girsem ahlâk-ı umûmiyeye uygun değildir diye izin vermezler. Nihayet olsam olsam bar artisti olurum.” (Bir Şoförün Gizli Defteri, s. 190)

Çiler’in bu sözleri, çaresiz ve lekeli bir kadının sosyal kimlik arayışını yansıtmaktadır. Erol, sadece Çiler’i randevuevinden ve frengiden kurtarmakla kalmaz, topluma da iade eder. Çiler ile evlenir. Çiler-Erol evliliğinde başlangıçta her şey yolundadır. Lüks hayat yaşama arzusu ile fuhşa saplanan Çiler değişmiş görünür. Mazbut bir aile kadını olmuş gibidir. Ama bir süre sonra tekrar ortaya çıkan lüks hayat özlemi, kurduğu yanlış arkadaşlıklar, bunlarla çatışan içindeki utanç duygusu ve Erol’a duyduğu minnet ve mahcubiyet bu evliliğin yürümesini engeller. Sonunda Çiler de *Zekeriyya Sofrası*’ndaki Dürrinisa gibi uluslararası kadın ticareti yapan simsarların eline düşer. Duygu karmaşası içinde olan Çiler, Erol’u terk edip, İstanbul’da tanıştığı Cazibe Hanım’ın rehberliğinde Rodos’a kaçar. *Zekeriyya Sofrası*’ndaki Haneşka’nın benzeri olan Cazibe Hanım’ın avını nasıl yakaladığını Aka Gündüz, romandaki kahramanlardan birinin ağzından şöyle anlatır:

“Cazibe ile bunlar bir iğfal şebekesi teşkil etmişler. Masum kız ve kadınları büyük vaatlerle Avrupa’ya kaçırıyorlar. Birkaç sene evvel Filipin, Cava vesair yerlerde bulunan gayet büyük zengin Müslümanlarla evlendirmek perdesi altında rol oynadılar, istedikleri gibi muvaffakiyet hâsıl olmayınca işi artistliğe, sinemalar için yıldız taharrisine döktüler.” (Bir Şoförün Gizli Defteri, s. 257)

Cumhuriyet’in ilk yıllarında tacirlerin kadınları kandırmak için yeni yollar buldukları, bu sefer batılılaşmanın yanlış anlaşılmasından yararlanmaya başladıkları anlaşılmaktadır. “Asrî hayat”ı yakalamaya çalışan ve Avrupa’dan gelen filmlerde yansıtılan hayatla birlikte bu filmlerdeki aktrislerle özenen Türk kadınları için artık yeni tehlike Avrupa’ya film yıldızı olma vaadiyle götürülüp fuhuş çukuruna atılmaktır. Bundan sonra Çiler’in kostümlü, yarı çıplak ve çıplak resimleri Şark Efsaneleri Kumpanyası yıldızı sıfatıyla Fransa’da çıkan bazı dergilerde yer alır. Bu dergiler onun her zengin erkeği değil “pek samimi dostları” kabul ettiğini de haber vermektedir. Sonunda Şark Efsaneleri Kumpanyası’nın fuhuş çetesi olduğu anlaşılır ve bütün Avrupa’da aranan Çiler ile Cazibe, Fransa’dan Türkiye’ye kaçarlar. Ankara’da tuttukları evi, randevuevi olarak işletmeye başlarlar.

Aka Gündüz, Çiler vasıtasıyla bir genç kızın gözünde büyüttüğü ve uğruna bütün hayatını harcadığı şaşaalı hayatın sahteliğini gözler önüne serer, bu hayat içindeki tuzakları gösterir.

Yazarın *Üvey Ana* (1933) adlı romanındaki düşmüş kadın örneği Pakize'dir. Yatalak bir baba ile bozuk ahlâklı ve çocuğuyla hiç ilgilenmeyen bir annenin kızıdır Pakize. Babasının ölümünden sonra barda çalışır. Onun barda çalışmaya başlamasının sebebi olarak mürebbiyesi gösterilir. Eserde bu yabancı mürebbiyenin Pakize'yi nasıl bara düşürdüğü ile ilgili bir açıklama yoktur. Ancak Pakize'nin anne ve baba himayesinden mahrum kaldığı açıktır. Pakize, annesinin yüzünü bayramdan bayrama gördüğünü ve bütün vaktini mürebbiyesi ile geçirdiğini söyler. Romanda ailenin bıraktığı boşluğu yabancı mürebbiyenin doldurması halinde meydana gelebilecek facialardan birine temas edilmiş ve yabancı bir mürebbiyenin Türk kızını batağa sürükleyebileceği gösterilmek istenmiştir⁷. Türk çocuklarının eğitimlerinin yabancı mürebbiyelere bırakılmasına itiraz eden Aka Gündüz, bu romanda Türk çocuğunu Türk mürebbiyenin yetiştirmesi gerektiği mesajını vermiştir.

II- FUHUŞ İÇİNDEKİ HAYATIN SONU

Aka Gündüz'ün bütün kadın kahramanları düşmemek için çırpınır. Namuslarıyla para kazanabilecekleri bir iş ararlar. Ama çalışma hayatı henüz onları kabul etmeye hazır olmadığı için bu mümkün olmaz. *Bu Toprağın Kızları*'ndaki kadın kahramanlardan sadece Nazlı, samimiyetine inanan sorgu hâkimi ile evlenerek, *Tank Tango*'da Bihter yine sağlam bir evlilik şansı yakalayarak kendilerini kurtarırlar. *Üvey Ana*'da ise Pakize evlenemese de kendi evinin hanımı olmayı başarır. Lobut Ağabey adıyla tanınan bir şoför onu bardan kurtarır. Pakize'yi sever, sayar, onunla hayatını paylaşır. Ancak hiçbir zaman onu yasal eşi yapmaz. Kirli mazisi Pakize'nin medenî nikâh ile Lobut Ağabey'e bağlanmasına engel olmuştur. Pakize, Lobut Ağabey'in evlât edindiği iki küçük kızı yetiştirirken çok dikkat etmiş ve onlara daima faziletli olmayı telkin etmiştir. Pakize'nin aşağıdaki mısraları bu çocuklara sık sık tekrarlaması son derece anlamlıdır:

“Kızlar kızlar! Türk kızları!

İyi olun, temiz olun

⁷ Yabancı mürebbiyelerin Türk ailesine verdiği zararı gösteren en çarpıcı eser Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Mürebbiye* adlı romanıdır. Yabancı mürebbiyeler hakkında geniş bilgi için bkz. Zeynep Kerman, “Hüseyin Rahmi ve Halit Ziya'da Mürebbiye Meselesi”, *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, s. 85-90; Alev Sınar, *Hikâye ve Romanımızda Çocuk (1872-1950)*, Alfa Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 135- 142

Aldanmayın, aldatmayın

Ana baba ağlatmayın.” (Üvey Ana, s. 18)

Bataktan kurtulmuş bir kadının ağzından çıkan bu sözler aslında yazarın tüm Türk kızlarını ikazıdır.

Nazlı, Bihter ve Pakize geçmişle bağlarını kopararak yeni bir hayata doğru ilerlerler. Karşılarına çıkan güvenilir erkeklerin sunduğu hayat onlar için adeta ruhsal bir rehabilitasyon anlamını taşıyıp kaybettikleri itibarlarını iade etse bile yine de iç dünyalarındaki tahribatın ortadan kalkması, kötü anıların izlerinin tamamen silinmesi mümkün olmaz. Yıpranmış sinirlerinin tam olarak tedavisi ve ruhsal anlamda iyileşmeleri imkânsızdır.

Hicran’daki Fatma Hicran uzun yıllar kaldığı fuhuş batağının içinde erkeklerin zayıf noktalarını kullanmayı, kumar ve fuhuş yolu ile onlardan para sızdırmayı çok iyi öğrenmişse de geçmişi gibi geleceği de karanlıktır. İçki, kumar ve fuhuş geçmişi gibi onun geleceğini de zapt etmiştir.

Ben Öldürmedim Kokain’deki fuhuş batağından şans eseri kurtulan İdil Yunanistan’da tanıştığı bir Türk iş adamının şirketinde sekreter olarak çalışmaya başlar. Hem kirli mazisinden uzaklaşıp tek başına ayakta durabilmesine imkân sağlayacak bir iş sahibi olmuştur hem de yıllar önce yangında öldüğünü zannettiği babasıyla karşılaşmıştır. Zira onu işe alan Ahmet Bey, yangından sonra hayatına yeniden başlayan ve ticarete büyük başarı kazanmış olan babasıdır. İdil’in fuhuştan kurtulup bir iş sahibi olması ve kaybettiği babasına kavuşması sonu mutlu biten bir masalı andırır. Ancak ne yazık ki İdil’in akıbeti bu mutlu sonla neticelenmez. Fuhuş batağına saplandığı yıllarda kokain bağımlısı olan ve Paris’te bir doktor tarafından tedavi edilen İdil’in yeniden uyuşturucu kullanması hayatının sonu olur.

Üç Kızın Hikâyesi’ndeki Filik önce bir akrabasının tecavüzüne uğrar, ardından zengin birinin kapatması olur, barlarda çalışır ve sonunda Şenkız adıyla, vesikalı bir bar kızı olarak Ankara’nın onuncu sınıf barlarına kadar düşer. Zührevi hastalık kapar. Erkelerden tokat, tekme yemeğe, hakaret işitmeğe alışır. Bu rezillikleri yaşarken, onu ailesi ve yakın çevresinin gözünde damgalı bir kız haline sokup reddedilmesine ve neticede hayatının mahvolmasına sebep olan arkadaşı Betigül’ün de düşüşünü hazırlamak için yoğun bir gayret sarf eder. İftira yolu ile Betigül’ü kirlletmeye çalışır. Filik önce ailesinin, arkasından arkadaşının ve çevrenin kurbanı olmuştur. Bunun bedelini yalnızca Betigül’e ödetme isteği Betigül’ün intihar teşebbüsünü işitince sona erecek, bir vicdan muhasebesi neticesinde Filik Betigül’ü affedecektir.

Giderayak’taki Melike ahlâkî açıdan tam bir yozlaşmaya uğramıştır. Hayatına giren hiçbir erkeğe sadık kalmayan Melike bu erkeklerin her bakımdan oyuncağı olduğunu fark etmez. Sadece bedenini kullandırmakla kalmaz. Kendisine lüks hayat temin edeceklerini zannettiği bu erkeklerden

sonuncusunun tuzağına düşerek ona bütün parasını kaptırır. Hatta bu şahısın kaçakçılık işlerine alet olur. Onunla gittiği Avrupa’da parasını ve mücevherlerini kaptırıp terk edilince barlarda çalışmaya başlar. Atina ve Beyrut’taki bar faslından sonra Türkiye’ye döner. Ve sonunda sokağa düşer. Artık ona “Paşa kızı Meli” değil “solucan Ayten” derler. Kendisinden Solucan Ayten olarak bahsedilen Melike uyuşturucu kullanmaya ve satmaya başlar ve polis tarafından yakalanır. Aslında savcının elinde Melike’yi hapse attıracak sağlam deliller yoktur. Fakat Melike suçlarını itiraf ederek, işlemediği suçları bile üstlenerek sokaktan kurtulabilmek için en güvenli yer olarak gördüğü hapiste kalmanın yollarını dener. Ama delil yetersizliği dolayısıyla beraat eder. Melike, tuttuğu yolun yanlışlığını ancak bu hayata devam edemeyecek noktaya gelince fark etmiştir. Aka Gündüz artık bir kokain bağımlısı ve yaşadığı rezil hayatın etkisiyle verem olan bu kadın kahramanını sokağa geri gönderir. Melike’nin son çaldığı kapı bir randevu evidir. Orada hizmetçi olarak çalışmak ister. Ama verem gibi bulaşıcı bir hastalık taşıyan Melike’yi randevu evine hizmetçi olarak dahi kabul etmezler. Yazar Melike’nin yaşadıkları ile fuhşun bir kadını nasıl hayattan koparıp yaşayan bir ölü haline getireceğini, lüks hayat özleminin bir kadını nasıl batağa sürükleyebileceğini göstermek istemiştir.

Zekeriyya Sofrası’ndaki Dürrinisa 17 yıl boyunca Şanghay başta olmak üzere borçlandırılarak götürüldüğü çeşitli yerlerde erkekleri eğlendirme vazifesini yerine getirir. Cüzam ve vereme yakalanır. Yine bir “Zekeriyya Sofrası”nda kendisini tuzağa düşüren şebeke üyelerinin başka isimlerle masum kadınları avlamaya çalıştıklarını görünce katil olur. *Bir Şoförün Gizli Defteri*’ndeki Çiler frengi olur. Kokain kullanır. Evlenirse de mutlu olamaz, mazisinden kopamaz. Sonunda intihar eder. Yazarın *Mezar Kazıcılar* (1930) adlı romanındaki Minnoş öldürülür. *Hicran* romanının “ihtiyarlamış genç kadın” görünümündeki aslı kahramanının ve fuhuş batağına düşen diğer kadınların muhtemel akıbetini “bu toprağın kızı” Nazlı’nın sözlerinden ve yazarın *Tank-Tango* ve *Bir Şoförün Gizli Defteri* adlı romanlarındaki bazı açıklamalardan tahmin etmek mümkündür:

“(…) orta ve aşağı tabaka biçarelerini iliklerine kadar tanırım. Dişeri üç renklidir. Birleştikleri yerler karamsı, dipleri kahverengi, üstleri donuk yeşil ile sarımtırak olur. Hayatlarının her çağı, gövdelerinde korkunç birer iz bırakır. Fuhşun ayrılmazı olan zührevi hastalıklar belki sağalırlar. Fakat ruhları o kadar bozuk ve hastadır ki (...)” (*Bu Toprağın Kızları*, s. 199- 200)

“Soluk mavi entarili, siyah mercan terlikli, kısa boylu zaif bir kadın geldi. Gözlerinin etrafında mor bir halka vardı. Dudakları bembeyazdı. Ellерinin üstündeki mavi damarları görünüyordu.” (*Tank-Tango*, s. 184)

“Dünyanın hiçbir resim üstadı bu kadar berbat; bu kadar porsuk, bu kadar çirkin, sarkık ve cifeden bir kadın resmi yapamaz. (...)

Haspanın kelli sarkıklığından, yıpranmışlığından, çöpçülük olmuşluğundan başka, üstüne üstelik de beli dik durmaz mıymış! Bu korsa olmasa karının amudu fıkârîsi bile dik duramıyor!” (Bir Şoförün Gizli Defteri, s. 110)

“Eski ipek Çiler, bir parça kuru dut yaprağına dönmüş. Gözleri çukur çukur, etrafı mor mor. Yanakları o kadar pudra altında yine belli oluyordu, sapsarı... Boynunun damarları görünüyor. İki elinin de parmakları sigara zifiri ile bakır rengi almış...” (Bir Şoförün Gizli Defteri, s. 172)

Üvey Ana, Mezar Kazıcılar ve Yayla Kızı (1940) isimli romanlarda düşmüş kadınların bir başka boyutu yansıtılır. Bu romanlardaki düşmüş kadınlar barlarda çalıştırılan, sarhoş erkekleri eğlendirmekle yükümlü çaresizlerdir. Bu kadınların bir kısmının vazifesi müşteriyi hoş tutup daha fazla içki içmeye ya da barda satılan hediyelik eşyaları satın almaya – bu eşyalar daha sonra yeniden satılmak üzere iade edilir- teşvik etmekten çoğunluğu bundan fazlası için zorlanır. Senet imzalatılarak borçlandırılırlar. Çalışmadıkları akşamlar gündelikleri kesilir, bazen ceza olarak para ödemek zorunda bırakılırlar. Bazıları sarhoş ya da serseri müşterilerin veya patronun saldırısına uğrar, dayak yer, hatta bıçaklanırlar. Mezar Kazıcılar’daki Minnoş bu talihsizlerden biridir. Bıçaklanarak öldürülür.

Aka Gündüz, fuhuş batağına düşürülen kadınlara insan olarak bakılmadığını, insanca muamele yapılmadığını, sadece para kazandıran, eğlendiren bir nesne olarak algılandıklarını gösterir. Bu nedenle bu kadınların hepsi önce insanlardan sonra kendilerinden nefret ederler. Sadece kendi akıbetlerine sürüklenmek üzere olan ya da sürüklenmiş bulunan hemcinslerine acır, güçleri yeterse onları kurtarmak için çabalarlar. Onların dışında kalan bütün insanlara duydukları saygıyı yitirirler. Kendilerine ve insanlığa saygı duymayı yitirirken başta frengi olmak üzere cinsel yolla bulaşan bazı hastalıklara yakalanıp bir taraftan fiziksel diğer taraftan da ruhsal sağlıklarını kaybederler. Fuhuş içinde geçen hayatları sırasında para da kazanmışlardır ancak fuhuş yapanların bu paranın hiçbir zaman hayrını görmedikleri gibi yaşadıkları hızlı ve yıpratıcı hayat içinde bir birikim yapamadıklarına Hicran romanındaki Fatma Hicran şu cümlelerle işaret eder:

“Fuhuşun getirdiği para ender olarak geldiği yerde sebat eder. Eğer bu irat her zaman cepte kalabilmiş olsaydı, fuhuş kendiliğinden eksilirdi. Kibar olsun, adi olsun, hangi fahişenin sonunu ferahlı gördüm? Fuhuş parasının bahar rüzgârına benzer bir hassası vardır, eser gelir, insanın saçlarını çehresini okşar, içine ferah doldurur, fakat onu bir kutuya koyup

bunaltıcı zamanlarda kullanabilmek kabil değildir. Esip geldiği gibi gelip geçer.” (Hicran, s.28)

III- ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Aka Gündüz romanlarındaki düşmüş kadınlar vasıtasıyla bütün düşmüş kadınların sesini topluma duyurmak istemiştir. Bazen onların acı hikâyelerini anlatarak, bazen kahramanlarını konuşturarak, bazen de doğrudan doğruya kendi konuşarak bütün tecrübesiz genç kızları ikaz etmiştir.

“Kızlar! Güzel kızlar! Masum kızlar! Lepiska kızlar; Maviş kızlar! Tombul kızlar! İnce kızlar! Bütün kızlar! Bütün Türk kızları!

Aman; sakın pencereden pencereye bakmayınız.

Aman; sakın Cemillere aldanmayınız.

Yüreklerinize taş basınız! Ruhlarınızı çelik kutuya kilitleyiniz! Yüz bin ordunun yıkamayacağı bir kale olunuz. Aman kızlar! Aman kızlar! Sonra sokak kızı olursunuz! Kusursuz düştüğünüz o sokaklarda bütün suç sizin üstünüze yüklenir.

(...)

Bana inanınız! Ve bana ağlaya ağlaya inanınız ki düşerseniz herkes bir tekme daha vurur.

Sokak kızı olmayın güzel kızlar! Bana dönmeyin kumral Türk kızları!

(...)

Siz yalnız kendinizi biliniz Türk kızları! Siz yalnız beni düşününüz, güzel, aşka muhtaç, yaşamağa lâayık, saygıdeğer Türk kızları! Beni düşününüz! Ben (...) size örnek olayım...” (Bu Toprağın Kızları, s. 33- 34)

“Kendi kendisinin kızı, bu toprağın kızlarını seviyor. Kendi hayatını onlara vakfetti. Böyle pervasız bir heyecanla kendi hayatını, kendi dili ile onlara anlatıyor.

(...)

Kızlar! Bana benzemeyen kızlar! (...) Bu erkek yokluğu içinde var olunuz kızlar!

Ben bu yollarda kafilesini kaybetmiş bir göçmen perişanlığı ile kim bilir daha kaç dağ, kaç görçek aşacağım. Sizin yollarınız, nine, baba ocaklarının içinde dolaşsın... Rüyalarınızda sesler işitirseniz, biliniz ki onlar benim feryadımdır, hepinize: Sakınınız! Sakınınız! diyor.

Kendi kendisinin kızı, kimseye yalvarmadı, her felâkete göğüs gerdi.

Fakat size yalvarıyor., yorgun dizlerini yerlere koyarak, bileklere dolanmış saçlarını dizlerinize dökerek, kirli ellerini kalplerinize uzatarak yalvarıyor:

- Sakınınız! Sakınınız!” (Bu Toprağın Kızları, s. 161- 162)

Bu ve benzeri sözlere bakıldığında yazarın ilk çözüm olarak genç kızları ve ailelerini bilinçlendirmeyi seçtiği görülmektedir. İkinci çözüm önerisi toplumun düşmüş kadına el uzatmasıdır. Özellikle erkeklere asıl görevlerinin vatan kızlarını korumak olduğunu haykırır. Sadece bireylere güvenerek bu meseleyi çözüme ulaştırmanın ve himayesiz genç kızları korumanın mümkün olmadığını bilen Aka Gündüz’ün asıl çözüm önerisi ise himayesiz kalmış kadınlar için devlet yardımıdır. Sebebi ne olursa olsun, kötü yola düşmüş, toplum tarafından dışlanmış kadınların sömürülmesini engellemenin devletin sorumluluğunda olduğunu ve bu sorumluluğu da ancak sosyal devlet anlayışıyla oluşturulmuş bir devlet yapısının taşıyabileceğine inanır. Aka Gündüz sadece devletin kadına yardım etmesi gerektiğini belirtmekle kalmamış, bu yardımın nasıl olması gerektiğini de açıklamıştır. *Bu Toprağın Kızları* romanında “sokak kızı” Masume’nin ağzından düşmüş kadının devletten en büyük beklentisi dile getirilir: Kadın sığınma evleri. Aka Gündüz, sadece ihtiyacı vurgulamakla yetinmez, kadın sığınma evlerinin niteliği üzerinde de durur. Aka Gündüz’ün kadın sığınma evleri projesi kadın sığınma evlerinin günümüzdeki işleyişinden farklıdır. Onun önerdiği kadın sığınma evleri sadece kadının geçici süre için barınma ihtiyacını karşılamakla sınırlı kalmamalı, toplum tarafından dışlanmayacağı bir statü kazandırdıktan sonra kadını topluma dahil edebilmelidir.

Bu Toprağın Kızları’nda kimsesiz kadınlar için sığınma evlerine duyulan ihtiyaca dikkat çeken Aka Gündüz, bu mesele üzerinde özellikle *Tank- Tango* adlı romanda geniş olarak durur. Romanın kadın kahramanı Bihter, *Bu Toprağın Kızları*’ndaki Masume’nin sığınma evi hayalini gerçekleştirir. Yazar da Bihter vasıtasıyla kadın sığınma evi projesinin nasıl uygulanması gerektiğini göstermiş olur. Parlak bir evlilikle sokaklardan kurtulmayı başaran Bihter mazisini asla unutmaz. Bir kadın sığınma evi kurarak hem çaresiz kadınlar için güvenli bir sığınak oluşturmuş, hem kendi iç huzurunu sağlamış, hem de vicdan ve para sahibi olan herkese örnek teşkil etmiş olacaktır. Romanda “küçük fabrika” adı verilen bu sığınma evinin amacı ve işleyişi şu cümlelerle açıklanır:

“Burası küçük fabrikadır.

Fanila, çorap, atkı, eldiven dokur.

Burada kimsesiz Türk kadınları çalışır.

Kimsesiz Türk kızları iş öğrenir.

Burada kimsesizler kimseden korkmaz.

(...)

Kimsesizler! Eviniz varsa oraya iş veriniz.

Burada çalışanlar hem gündelik, hem pay alırlar.” (Tank Tango, s. 92- 93)

Romanda sosyal zaman Millî Mücadele yıllarıdır. Bihter, küçük fabrikada viranelerden topladığı kadınlarla cephede çarpışanlar için çamaşır imal eder ve en büyük desteği İsmet Paşa’dan görür. Aka Gündüz’ün romanda İsmet Paşa’nın ağzından yazdığı mektup, böyle bir hizmetin sadece şahsi teşebbüslerle sınırlı kalmaması, devlet tarafından da desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır:

“Ben ve bütün askerlerim küçük fabrikaya selam eder. Küçük fabrikada kimsesizler yoktur, hepsi büyük ordunun hemşireleridir. Mamulâtınızı, muhabereye meydan bırakmadan kâmilten ve daima doğrudan doğruya gönderiniz ve bedelini piyasa fiyatından yüzde on fazlasıyla mahalden alınız.” (Tank Tango, s. 94)

“Küçük fabrika”, sığınma evinin ötesinde bir işlev görmektedir. Buradaki bütün kadınlar kendilerine gösterilen işte çalışırlar, varsa çocuklarıyla birlikte barınır, yemek yer, tüm ihtiyaçlarını karşılarlar. Acil durumlar için küçük bir eczane vardır. Buradaki kadınların sosyal güvenceleri sağlanmıştır. Her biri adına belli miktarda para “sağlık sandığı”, “kâtip sandığı”, “mektepe sandığı” ve “dünya bu ya sandığı”na yatırılır. Bu romandaki çözüm örneği sadece kadınların geçici bir süre sığınabilecekleri bir mekân olarak düşünülmemiştir. Hedef, kadını geçimini sağlayacak bir meslek sahibi yapmaktır. Kadın ekonomik açıdan bağımsız hale geldikten sonra buradan çıkıp kendi gücüyle ayakta durabilir. Romandaki “Küçük fabrika” ya da kadın sığınma evi kadınların çalışması sayesinde büyür. Şubeler açabilecek, ülke geneline yayılabilecek duruma gelir. Bu müessese ticaret amacıyla değil, kadına haysiyet, namuslu bir hayat, nafakasını çıkarabileceği ve özgüven kazanabileceği bir iş temin etmek amacıyla açılmıştır. Bu vasıfları kazanan kadınlar toplum hayatına katılacak, yerlerini yenileri alacaktır. Bu nedenle müessesenin vergiden muaf olması gerektiğinin altını çizer Aka Gündüz.

SONUÇ YERİNE

Romanlarında yoğun bir şekilde kadının batağa saplanması üzerinde duran Aka Gündüz farklı hayat hikâyeleri ile sebepler, yaşananlar ve bu yaşananların hem birey hem de toplum üzerindeki mahvedici etkisini gösterir. Kendi iradeleri dışındaki nedenlerle fuhşa sürüklenen ve yine kendi iradeleri dışında kirli bir hayat yaşamak zorunda kalan kadınlara hoşgörüyle yaklaşır, onları anlamaya çalışır. Bu kadınların kirlenmiş bir hayat içinde

muhafaza ettikleri saflıklarının farkındadır. Her şeyden önce temiz bir yüreğe sahip olduklarını ve dürüstlüklerini ön plana çıkarır. Çevrelerinin nasıl kötü niyetli ve insanlıktan nasibini almamış kişiler tarafından kuşatıldığını gösterir. Onların trajik hayatlarını yansıtmak için oluşturduğu kurgular okuyucuda asla gerçek dışı maceralar izlenimi uyandırmaz. Çünkü bu trajik hayatlar acımasız dış dünyada ne yazık ki yaşanmakta ve okuyucu yakın çevresinde onlara şahit olmasa bile gazete sütunları veya haber programlarında bu acı hayat hikâyeleriyle karşılaşmaktadır. Bu kitaplar yayımlandıkları tarihlerde popüler edebiyat içinde yer alan ve geniş halk kitlelerine seslenmek amacıyla yazılmış romanlardır. Aka Gündüz popüler edebiyat içinde bir roman yazarı olmanın verdiği imkânla her eğitim düzeyindeki okuyucusuna ciddi bir sosyal yaranın varlığını haber vermek, özellikle anneleri ve genç kızları hayatın muhtemel tuzaklarına karşı bilinçlendirmek istemiştir. Ancak bu romanlarla o Türkçülük hareketini benimsemiş bir aydın olarak devlete de seslenmiş ve annelik vasfıyla Türk milletinin geleceğine şekil verecek olan Türk kızlarına sahip çıkmanın, kimsesiz-himayesiz-çaresiz kadına sağlam bir gelecek oluşturmanın sosyal devletin görevi olduğunu hatırlatmak istemiştir. Türkiye’de ilk kez roman sınırları içinde kadın sığınma evlerinin gerekliliği üzerinde Aka Gündüz durmuş ve bugünkü işleyişinden çok farklı, kadını her anlamda güvence altına alan ve hayatını idame ettirebilecek bir meslek sahibi yaptıktan sonra dış dünyaya gönderen bir kadın sığınma evi projesi sunmuştur.

KAYNAKLAR

- AKA GÜNDÜZ (1933) *Ben Öldürmedim Kokain*, Semih Lütfü Suhulet Kütüphanesi, Akşam Matbaası, İstanbul.
- AKA GÜNDÜZ (1943) *Bir Şoförün Gizli Defteri*, Remzi Kitabevi, Güven Basımevi, İstanbul.
- AKA GÜNDÜZ (1974) *Bu Toprağın Kızları*, (2. baskı) Toker Yayınları, İstanbul.
- AKA GÜNDÜZ (1939) *Giderayak*, Kanaat Kitabevi, İstanbul.
- AKA GÜNDÜZ (1965) *Hicran* (4.baskı) Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul.
- AKA GÜNDÜZ (1930) *Mezar Kazıcılar*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- AKA GÜNDÜZ (1940) *Tank-Tango* (2. baskı) Resimli Ay Matbaası, İstanbul.
- AKA GÜNDÜZ (1943) *Üç Kızın Hikâyesi* (Nemide Ali ile beraber) (2. baskı) Semih Lütfi Kitabevi, Güven Basımevi, İstanbul.
- AKA GÜNDÜZ (1939) *Üvey Ana* (2. baskı) İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

- AKA GÜNDÜZ (1944) *Zekeriya Sofrası* (2.baskı), Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul.
- GÜNEŞ Mehmet (2011) *Sosyal Meseleler Karşısında Aka Gündüz*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- SINAR Alev (2007) *Aka Gündüz'ün Romanlarında Kadın*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- TANPINAR Ahmet Hamdi (1976) *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul.
- Türkçe Sözlük 1* (1988) TDK Yayınları, Ankara.
- Türkçe Sözlük 2* (1988) TDK Yayınları, Ankara.